Energetikos politikos apžvalga

Lietuva 2025

Santrauka

INTERNATIONAL ENERGY AGENCY

The IEA examines the full spectrum of energy issues including oil, gas and coal supply and demand, renewable energy technologies, electricity markets, energy efficiency, access to energy, demand side management and much more. Through its work, the IEA advocates policies that will enhance the reliability, affordability and sustainability of energy in its 32 Member countries, 13 Association countries and beyond.

IEA Member countries:

Australia
Austria
Belgium
Canada
Czech Republic
Denmark
Estonia
Finland
France
Germany
Greece
Hungary
Ireland
Italy
Japan
Korea
Latvia
Lithuania
Luxembourg
Mexico
Netherlands
New Zealand
Norway
Poland
Portugal
Slovak Republic
Spain
Sweden
Switzerland
Republic of Türkiye
United Kingdom
United States

The European Commission also participates in the work of the IEA

IEA Association countries:

Argentina
Brazil
China
Egypt
India
Indonesia
Kenya
Morocco
Senegal
Singapore
South Africa
Thailand
Ukraine

This publication and any map included herein are without prejudice to the status of or sovereignty over any territory, to the delimitation of international frontiers and boundaries and to the name of any territory, city or area.

Source: IEA.
International Energy Agency
Website: www.iea.org

Santrauka

Energetinė nepriklausomybė yra pagrindinis Lietuvos energetikos strategijos principas. Lietuva sparčiai ir ryžtingai nutraukė priklausomybę nuo energijos importo iš Rusijos Federacijos (toliau – Rusija). Dėl strateginių investicijų į infrastruktūrą Lietuva yra svarbus regiono energetinis centras. Neseniai užbaigus elektros tinklų sinchronizaciją su kontinentinės Europos sinchronine zona (angl. *Continental European Synchronous Area, CESA*), Baltijos šalys sėkmingai atsijungė nuo Rusijos kontroliuojamos sistemos. Nors tai svarbūs pasiekimai, Lietuvos galutinis energijos suvartojimas ir toliau yra labai priklausomas nuo importuojamo iškastinio kuro, ypač transporto sektoriuje, o didelė dalis elektros energijos poreikio tenkinama importu. Šioje ataskaitoje siekiama laiku patarti Lietuvai, kaip ji galėtų siekti savo energetikos tikslų, įskaitant dvi pagrindines sritis: elektros energijos sistemos plėtra ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas transporto sektoriuje.

Lietuva pateikia ilgalaikę elektrifikuotos energetikos sistemos ir naujos pramonės plėtros viziją. Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija (NENS) suformuluota remiantis keturiais strateginiais tikslais: 1) užtikrinti energetinį saugumą; 2) pasiekti poveikio klimatui neutralumą; 3) pereiti prie elektros ekonomikos su aukštos pridėtinės vertės energetikos pramone ir 4) užtikrinti, kad energija vartotojams būtų prieinama sąžiningai ir už prieinamą kainą. Norint pasiekti šiuos tikslus, reikėtų plačiai elektrifikuoti visą ekonomiką. Lietuva siekia iki 2030 m. tapti grynąja elektros energijos eksportuotoja, o iki 2050 m. – energijos eksportuotoja. Strategijoje taip pat numatyta skatinti pramonės plėtrą, susijusią su vandeniliu iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. Tam reikia daug elektros energijos, o pagal NENS pagrindinį scenarijų iki 2050 m. elektros energijos poreikis padidės šešis kartus, iš kurios pusė bus sunaudojama vandenilio gamybai. Tačiau vandenilio rinkos plėtra tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos rinkose yra lėtesnė, nei tikėtasi. Nors NENS yra labai svarbus energetikos politikos orientyras, ji turėtų būti įgyvendinama aiškiai apibrėžtais etapais, pirmenybę teikiant veiksmams, kurie duoda aiškios naudos ir kelia nedidelę riziką.

I EA. CC BY 4.0.

Dėl palankios atsinaujinančiųjų energijos išteklių politikos elektros energijos gamyba per pastaruosius dvejus metus beveik padvigubėjo, tačiau perspektyvos yra neaiškios. Lietuva ėmėsi priemonių, kad pagerintų leidimų išdavimą ir subsidijuotų investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybą – tai paskatino spartų augimą. Nors šie pokyčiai yra teigiami, jų kol kas nepakanka, kad būtų pasiekti 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos pajėgumų tikslai – išvystyti 4,5 gigavato (GW) sausumos vėjo elektrines, 1,4 GW jūros vėjo elektrines ir 4,1 GW fotovoltinės saulės energijos elektrines. Sausumos vėjo elektrinės statomos be subsidijų, tačiau reikia stebėti rinkos sąlygas ir imtis politinių veiksmų, jei jos taptų mažiau palankios. Jūros vėjo energetikos plėtra yra ne tokia aiški. Lietuva nebuvo vienintelė šalis, kurioje dėl dalyvių trūkumo 2024 m. buvo atšauktas jūros vėjo energijos aukcionas – tai rodo, kad investuotojams reikia didesnio politinio ir finansinio užtikrintumo. Be atsinaujinančiųjų energijos išteklių, Lietuva svarsto, ar ilgainiui gali būti naudojami mažos galios moduliniai branduoliniai reaktoriai (MBR), o tam reikia pasirengti.

Sparčiai elektros energijos sistemos plėtrai reikės į ateitį orientuoto požiūrio, kuris skatintų lankstumą ir aktyvų infrastruktūros kūrimą. Norint patenkinti planuojamą atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybos ir elektros energijos paklausos augimą, būtina gerokai išplėsti ir atnaujinti perdavimo ir paskirstymo tinklus. Lietuva ėmėsi svarbių veiksmų leidimų išdavimo procesams gerinti, be kita ko, suteikdama perdavimo infrastruktūrai ypatingos valstybinės svarbos statusą. Tačiau naujų tinklų statybos laikas išlieka ilgas, palyginti su nauja elektros energijos gamyba ar vartojimu. Lietuva turėtų leisti iš anksto investuoti į naujus tinklo pajėgumus (angl. *anticipatory investments*) ir kartu formuoti politiką, kad esami tinklo pajėgumai būtų naudojami efektyviau. Reikalingi aiškesni lankstumą ir tinklo paslaugas skatinantys kainų signalai, be kita ko, plečiant balansavimo rinkas ir leidžiant taikyti dinamiškus tinklo tarifus. Kita sritis, kurioje reikia imtis veiksmų, yra dvipusė apskaitos sistema (angl. *net-metering system*), kuri sėkmingai paskatino investicijų į fotovoltinę saulės energiją augimą, tačiau taip pat sumažino paskatas teikti lankstumo ir tinklo paslaugas. Kad ateityje būtų sudarytos sąlygos paskirstytosios gamybos ir gaminančių vartotojų augimui, nesukeliant tinklo perkrovos problemų, Lietuva turėtų pertvarkyti dvipusės apskaitos sistemą ir pakeisti ją tinklui palankesniu metodu.

Reikia daugiau investicijų, kad būtų padidintas pastatų ir centralizuoto šildymo sistemų efektyvumas. Įgyvendinant Lietuvos ilgalaikę renovacijos strategiją, kuria siekiama iki 2050 m. 60 proc. sumažinti pirminės energijos suvartojimą pastatuose ir atsisakyti iškastinio kuro naudojimo, Europos Sąjungos (ES) ir privataus kapitalo lėšos yra sėkmingai nukreiptos į energijos vartojimo efektyvumui didinti skirtas

I EA. CC BY 4.0.

renovacijos programas. Tačiau renovacijos mastas neatitinka Lietuvos tikslų, todėl daug žmonių ir toliau gyvena senuose, energiją neefektyviai vartojančiuose pastatuose. Siekdama padidinti pastatų energinį naudingumą, Lietuva turėtų vykdyti kvartalinę renovaciją, supaprastinti sprendimų priėmimą daugiabučių namų atveju ir ieškoti galimybių sumažinti išlaidas pasinaudojant masto ekonomija. Tai turi būti suderinta su centralizuoto šilumos tiekimo planais, kurie gamtines dujas sparčiai keičia vietine bioenergija, mažinant iškastinio kuro importą, energijos kainas ir išmetamų teršalų kiekį. Norėdama toliau didinti efektyvumą ir diversifikuoti kuro rūšių derinį, Lietuva planuoja diegti daugiau atliekinės šilumos ir elektros energijos vertimo šilumos energija agregatų. Tam politika turi padėti centralizuoto šilumos tiekimo įmonėms atlikti būtinas investicijas į tinklą ir pastotes, kad būtų galima modernizuoti sistemą ir užtikrinti veiksmingą jos veikimą.

Transportas yra didžiausias emisijų šaltinis Lietuvoje, todėl jam reikalingos tikslingos politinės intervencijos, skatinančios elektrifikaciją ir energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Transporto sektorius sudaro apie 40 proc. bendro galutinės energijos suvartojimo, 75 proc. naftos paklausos ir trečdalį bendro šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) išmetamo kiekio. Šiame sektoriuje dominuoja kelių transportas, o Lietuvos automobilių parkas yra vienas seniausių ir neefektyviausiai energiją vartojančių Europos Sąjungoje. Elektrifikacija yra pagrindinė priemonė pakeisti iškastinį kurą kelių transporte, ir ji puikiai dera su atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybos plėtra. Tačiau šiuo metu elektromobilių paplitimas Lietuvoje yra nedidelis dėl santykinai aukštų įsigijimo kainų. Norint elektrifikuoti transportą ir išlaikyti prieinamą kainą, reikia derinti tikslines paskatas, investicijas į infrastruktūrą ir reguliavimo paramą. Be elektrifikacijos, bendrą transporto sistemos efektyvumą taip pat galima didinti perkeliant transporto veiklą į viešąjį transportą ir geležinkelius. Mokesčiai turėtų atlikti svarbesnį vaidmenį skatinant elektrifikaciją ir perėjimą prie kitų transporto rūšių, nes degalų apmokestinimas Lietuvoje yra palyginti mažas ir Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos Sąjungos šalių, kuriose nėra metinio automobilių nuosavybės mokesčio.

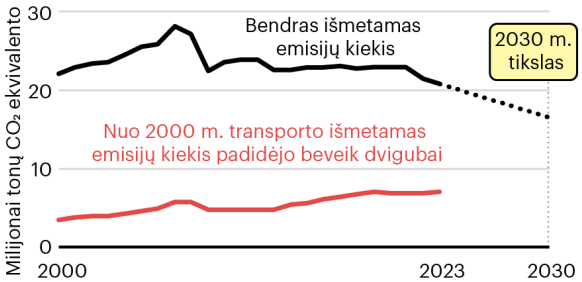
Lietuva turėtų ir toliau teikti pirmenybę regioniniam bendradarbiavimui: keistis gerąja patirtimi, derinti politiką ir stiprinti energijos tiekimo grandines. Lietuva aktyviai dalyvauja Baltijos ir Šiaurės šalių energetikos rinkose ir glaudžiai bendradarbiauja su kitomis regiono šalimis įgyvendinant energetikos infrastruktūros projektus. Tolesnis koordinavimas galėtų padidinti elektros energijos rinkos likvidumą ir vandenilio vartojimą, suteikti informacijos apie pastatų atnaujinimo strategijas, palengvinti galimą branduolinės energetikos plėtrą ir spręsti su energetikos pertvarka susijusių įgūdžių trūkumo problemą. Žvelgiant plačiau, Lietuvos energetiniam

I EA. CC BY 4.0.

saugumui būtų naudinga diversifikuoti energijos šaltinius ir maršrutus, stiprinti tarpusavio jungtis, užtikrinti bendrą energetikos infrastruktūros atsparumą, išlaikyti būtiniausius rezervus ir apskritai glaudžiai bendradarbiauti su kaimynais ir partneriais. Veiksmingai įgyvendintos Lietuvos strategijos ir planai gali padėti Lietuvai siekti saugesnės, tvaresnės ir klestinčios energetikos ateities.

I EA. CC BY 4.0.

Pradeda keistis **bendras išmetamas ŠESD kiekis**

8x

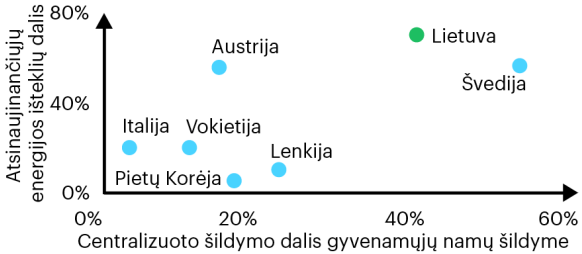
Elektros energijos gamyba 2030 m., palyginti su 2018 m...

... prie augimo prisidės **gaminantys vartotojai**, daugiausia maži fotovoltiniai saulės įrenginiai

70% Atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis **centralizuotame šildyme** (2023 m.)

Lietuvos kelias į **energetinę nepriklausomybę**

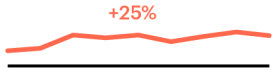

Bioenergija yra **antras** pagal dydį kuro šaltinis 2023 m.

75%

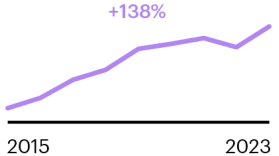
Dyzelino dalis transporto sektoriuje dvigubai didesnė nei TEA vidurkis (2023 m.)

Sparčiai didėjo kelių **transporto veikla**

Nuvažiuoti keleivio kilometrai

Nuvažiuoti tonkilometrai

I EA. CC BY 4.0.

Rekomendacijos

1. Laipsniškai įgyvendinti Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją, pirmenybę teikiant veiksmams, kurie duoda aiškios naudos ir kelia nedidelę riziką.

Atnaujintoje Lietuvos strategijoje pateikiama plataus užmojo ilgalaikės energetikos sistemos plėtros iki 2050 m. vizija. Ji apima spartesnį klimato kaitos tikslų įgyvendinimą, energijos importo mažinimą ir naujos eksporto pramonės, pagrįstos vandenilio, gaminamo iš atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos, kūrimą. Nepaisant daugybės išsamių strategijoje numatytų tikslų, išlieka didelių neaiškumų, ypač susijusių su tarptautinių vandenilio ir išvestinių vandenilio produktų rinkų plėtra. Pagal pagrindinį scenarijų prognozuojama, kad 2050 m. elektros energijos poreikis padidės šešis kartus ir beveik pusė jos bus sunaudojama vandenilio gamybai. Tam reikia plačiai koordinuoti paklausą, pasiūlą ir infrastruktūros kūrimą. Tačiau vandenilio rinkos plėtra yra lėtesnė nei tikėtasi, todėl 2030 m. tikslai atrodo sunkiai pasiekiami. Siekdama sumažinti brangių ir neefektyvių investicijų riziką, Lietuva turėtų nustatyti veiksmus, kurie aiškiai mažina išmetamą emisijų kiekį ir pakeičia energijos importą, ir teikti jiems pirmenybę. Veiksmai turėtų būti paremti išsamiais poveikio vertinimais, kuriuose būtų įvertintos sąnaudos ir įperkamumas Lietuvos vartotojams ir regioninėms rinkoms. Tai darydama vyriausybė turėtų glaudžiai bendradarbiauti su atitinkamais šalies ir regiono suinteresuotaisiais subjektais, kad pasinaudotų turimomis žiniomis ir patirtimi bei padidintų socialinį sąmoningumą. Kartu Lietuva turėtų stebėti rinkos raidą ir prireikus koreguoti politiką. Pramonės plėtra turėtų būti remiama įgyvendinant bandomuosius projektus ir sukuriant apribotą bandomąją reglamentavimo aplinką, kuri padėtų įvertinti novatoriškas technologijas. Tai leis pristatyti rinkai projektus, kurie yra labai svarbūs siekiant sumažinti investicijų riziką ir kurti sudėtingas integruotas sistemas. Lietuva taip pat turėtų įvertinti kvalifikuotos darbo jėgos poreikį ir jos prieinamumą, siekiant sėkmingai įgyvendinti pertvarką.

I EA. CC BY 4.0.

2. Padidinti pastatų, visų pirma daugiabučių namų, energinį naudingumą, pašalinant kliūtis, trukdančias atlikti esminę renovaciją.

Lietuva sėkmingai nukreipė privatų kapitalą ir ES lėšas į energijos vartojimo efektyvumui didinti skirtas renovacijos programas. Tačiau renovacijos mastas neatitinka Lietuvos tikslų, todėl daug žmonių vis dar gyvena energijos nepritekliuje ir energiją neefektyviai vartojančiuose namuose, kuriuose komforto lygis žemas, o energijos sąnaudos didelės. Atnaujindama Ilgalaikę renovacijos strategiją, Lietuva turėtų vykdyti kvartalinę renovaciją ir ieškoti galimybių sumažinti išlaidas pasinaudojant masto ekonomija. Darbas turėtų būti atliekamas glaudžiai bendradarbiaujant su savivaldybėmis ir pramonės atstovais bei integruojant centralizuoto šildymo ir vėsinimo sistemų atnaujinimo ir plėtros planus. Be to, dabartiniai daugiabučiams namams taikomi sprendimų priėmimo reikalavimai trukdo vykdyti vartojimo efektyvumui didinti skirtą renovaciją. Siekiant išspręsti šią problemą, Lietuva turėtų pakeisti taisykles, kad supaprastintų sprendimų priėmimą, o paramą pagal dabartinę išlaidų kompensavimo programą nukreipti tiems, kurie negali sau leisti būtinų investicijų į renovaciją, taip apsaugant pažeidžiamiausius vartotojus. Lietuva taip pat turėtų plėsti regioninį bendradarbiavimą su panašią patirtį ir pastatų ūkį turinčiomis šalimis, kad galėtų keistis geriausia patirtimi, suderinti požiūrį ir plėtoti regionines tiekimo grandines.

3. Didinti centralizuoto šilumos tiekimo efektyvumą ir diversifikavimą sudarant sąlygas būtinoms investicijoms į infrastruktūrą.

Centralizuotas šildymas aprūpina šiluma apie pusę Lietuvos namų ūkių, o jo infrastruktūra yra svarbus energetikos sistemos turtas. Sparčiai ir pagirtinai perėjusi nuo importuojamų gamtinių dujų prie vietinės bioenergijos, Lietuva sumažino išmetamą teršalų kiekį, importą ir išlaidas ne tik šilumos tiekimo įmonėms, bet ir galutiniams vartotojams. Vyriausybės analizėje teigiama, kad centralizuotas šilumos tiekimas išlaikys arba sustiprins savo pozicijas šilumos rinkoje, o tiekimą planuojama vis dažniau vykdyti iš atliekinės šilumos srautų, derinant juos su elektros energijos vertimo šilumos energija sprendimais, kad būtų padidintas bendras energetikos sistemos efektyvumas. Esamos finansinės paramos schemos investicijoms į efektyvias ketvirtosios kartos centralizuoto šildymo technologijas turėtų būti išlaikytos ir prireikus sustiprintos, siekiant remti šią plėtrą. Be to, reikėtų peržiūrėti teisės aktus,

I EA. CC BY 4.0.

pagal kuriuos pastatų savininkams suteikiama atsakomybė už šilumos punktus, kurie prijungiami prie centralizuoto šilumos tiekimo tinklo. Centralizuoto šilumos tiekimo įmonės turi turėti nuosavybės teisę į tokius punktus, kad galėtų atlikti reikiamus įrangos, kuri užtikrina efektyvų sistemos veikimą, pakeitimus ir modernizavimą.

4. Užtikrinti nuspėjamą ilgalaikio planavimo sistemą, kuri padėtų pritraukti ekonomiškai efektyvias investicijas į naują elektros energijos gamybą.

Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje numatomas didžiulis elektros energijos gamybos, daugiausia iš atsinaujinančiųjų išteklių, augimas. Sparčiai auga vėjo ir saulės energijos gamyba, kurią palengvina veiksmingos leidimų išdavimo procedūros. Vis dėlto išlieka neaiškumų, ypač jūros vėjo elektrinių rinkoje. Norint išlaikyti atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros tempą, svarbu atidžiai stebėti pažangą ir sukurti stabilias politikos ir reguliavimo sistemas, kurios užtikrintų pakankamai nuspėjamas rinkos sąlygas ir pajamas investuotojams į įvairias technologijas. Tai turėtų apimti priemones, kuriomis būtų stiprinamas vidaus ir regioninis elektros energijos vartojimas, kad nauja energijos gamyba atitiktų paklausą. Siekiant padidinti rinkos likvidumą, įskaitant elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartims, reikėtų toliau tirti regioninio bendradarbiavimo galimybes. Lietuva taip pat svarsto galimybę iki ketvirtojo dešimtmečio pabaigos pradėti naudoti MBR. Sprendimą tikimasi priimti 2028 m. Tokiu atveju būtų remiamasi Lietuvos branduolinės energetikos patirtimi, reguliavimo sistema ir saugos institucija. Dabartiniame žvalgomajame etape labai svarbu užtikrinti, kad sprendimas būtų priimtas turint pakankamai informacijos, ir kartu parengti sąlygas sėkmingam diegimui, jei sprendimas būtų teigiamas. Tam Lietuva turėtų įsteigti nepriklausomą branduolinės energetikos koordinavimo instituciją, kuriai būtų pavesta prižiūrėti suinteresuotųjų šalių dalyvavimą, visuomenės informavimą ir tarptautinį bendradarbiavimą, nustatyti technologijų atrankos kriterijus ir kartu su branduolinės saugos institucija nustatyti būtinus reguliavimo ir licencijavimo sistemos pakeitimus, reikalingus veiksmingam pažangių MBR reguliavimui ir licencijavimui.

I EA. CC BY 4.0.

5. Skatinti aktyvią tinklo plėtrą ir veiksmingą esamų tinklo pajėgumų naudojimą.

Didėjant elektrifikacijai ir sparčiai augant elektros energijos gamybai, reikia didinti tinklo pajėgumus, kad būtų galima prijungti naujų vartotojų ir tiekėjų. Nors Lietuva ėmėsi svarbių veiksmų leidimų išdavimo procesams gerinti, be kita ko, suteikdama perdavimo infrastruktūrai ypatingos valstybinės svarbos statusą, bendra naujų tinklų statybos trukmė išlieka ilga, palyginti su investicijomis į naują gamybą ar vartojimą. Todėl, kad tinklai netaptų kliūtimi energetikos pertvarkos metu, reikia į ateitį orientuoto požiūrio į tinklų plėtrą, įskaitant skirstymo lygmenį. Vyriausybė turėtų užtikrinti, kad reguliavimo institucija turėtų įgaliojimus vertinti visą energetikos pertvarką, ne tik atskirų projektų sąnaudų mažinimą, ir sukurti reguliavimo sistemą, kuri leistų iš anksto investuoti į naujus tinklus, atsižvelgiant į būsimą prijungimo pajėgumų paklausos prognozę. Tinklo operatoriams taikomas kainų reguliavimas taip pat turėtų skatinti veiksmingiau naudoti esamus tinklus, be kita ko, mažinant nepakankamai išnaudojamus pajėgumus ir skatinant investicijas į lankstumo ir tinklo stiprinimo technologijas šiose vietose.

6. Didinti elektros energijos sistemos lankstumą, išnaudojant naujo vartojimo galimybes reaguoti į paklausą.

Elektrifikavus galutinio vartojimo sektorius, atsiras daugiau galimybių užtikrinti didesnį paklausos lankstumą tiek dėl smulkių vartotojų agregavimo, tiek dėl didelio pramoninio vartojimo. Nedidelio masto paklausos lankstumo potencialą didina išmaniųjų skaitiklių diegimas ir energetinis centras, kurie suteikia galimybę telkėjams naudotis galutinio vartojimo duomenimis. Lietuva turėtų užtikrinti spartų šios technologijos diegimą. Siekdama skatinti pramonės elektrifikavimą, Lietuva galėtų padėti įmonėms nustatyti galimybes elektrifikuoti daugiau savo procesų ir suteikti lankstumo, kad būtų galima gauti pelno naudojant elektros energiją, kai jos pasiūla yra didelė. Be to, reikia aiškesnių kainų signalų, skatinančių lankstumą ir tinklo paslaugas. Pastaruoju metu naujų balansavimo rinkų plėtra yra teigiamas reiškinys, o dalyvavimą rinkose reikėtų paspartinti sumažinant 1 MW ribą, nuo kurios galima patekti į rinką. Be to, tinklo operatorių reguliavimo sistema turėtų leisti tinklo įmonėms nustatyti dinamiškus tinklo tarifus, kad būtų skatinamas esamų ir naujų vartotojų lankstumas.

I EA. CC BY 4.0.

7. Pertvarkyti dvipusės apskaitos sistemą, kad būtų skatinamas pasigamintos energijos vartojimas, kuris užtikrina lankstumą ir tinklo paslaugas.

Dėl specialios politinės paramos elektros energijos rinkoje dalyvaujančių gaminančių vartotojų skaičius sparčiai didėjo. Pasigamintos energijos vartojimo augimas yra svarbus didinant atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybą ir visuomenės dalyvavimą energijos rinkoje. Didžioji dalis gaminančių vartotojų elektros energiją gauna iš paskirstytų saulės energijos elektrinių, kurios naudojasi dvipusės apskaitos sistema. Nors tai skatina saulės energijos pajėgumų augimą, dėl to elektros energijos sistema tampa neefektyvi ir patiria išlaidų. Siekdami išvengti vietinių tinklų perkrovos, skirstymo sistemos operatoriai vis dažniau riboja naujų fotovoltinės saulės energijos sistemų prijungimą tose vietovėse, kuriose tinklo pajėgumai negali aptarnauti papildomos gamybos, o tai trukdo plačiau naudoti pasigamintos energijos vartojimą. Kad būtų sudarytos sąlygos nuolat augti pasigamintos energijos vartojimui, nesukeliant tinklo perkrovos problemų ir papildomų išlaidų, vyriausybė turėtų palaipsniui atsisakyti dabartinio dvipusės apskaitos modelio arba pertvarkyti jį į sistemą, kuri skatintų saulės energijos elektrinių savininkus palaikyti tinklo stabilumą ir sistemos balansavimą. Naujoji sistema galėtų būti susieta su parama buitinėms kaupimo sistemoms, skirtoms padidinti pasigamintos energijos vartojimui paskirstytose fotovoltinės saulės energijos sistemose. Grynojo atsiskaitymo modelis, kuris jau taikomas komerciniam pasigamintos energijos vartojimui, galėtų būti taikomas ir namų ūkiams.

8. Stiprinti aplinkos mokesčių vaidmenį siekiant didinti efektyvumą ir mažinti išmetamą emisijų kiekį transporto sektoriuje.

Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos Sąjungos šalių, kuriose netaikomas metinis automobilių nuosavybės mokestis, o degalai, ypač dyzelinas, apmokestinami palyginti nedaug. Automobilių parkas ir toliau auga, o pardavimai rodo nuolat didėjantį transporto priemonių dydį. Be to, Lietuva turi vieną seniausių ir neefektyviausių automobilių parkų Europos Sąjungoje. Kadangi transporto sektoriuje, kuriame visiškai dominuoja kelių transportas, suvartojama didžioji dalis naftos ir išmetama pusė su energija susijusių šiltnamio efektą sukeliančių dujų, mokesčiai turėtų atlikti svarbesnį vaidmenį skatinant elektrifikavimą ir perėjimą prie kitų transporto rūšių. Neseniai į degalų apmokestinimą įtrauktas CO_2 komponentas yra žingsnis teisinga linkme, o

I EA. CC BY 4.0.

Europos Sąjungos ATLPS 2 dar labiau padidins degalų kainas. Taigi pagrindinis sprendimas – įvesti metinį transporto priemonių nuosavybės apmokestinimą pagal išmetamą CO_2 kiekį. Siekdama padidinti naujai registruojamų automobilių efektyvumą, Lietuva taip pat turėtų apsvarstyti galimybę padidinti dabartinį automobilių registracijos mokestį, pagrįstą CO_2, sumažinti maksimalų neapmokestinamo išmetamųjų teršalų faktoriaus dydį ir įtraukti nuo automobilio svorio priklausantį komponentą. Dėl palyginti didelio socialinio skurdo ir judumo galimybių nepritekliaus Lietuvoje, reikėtų apsvarstyti galimybę paversti nuosavybės mokestį progresiniu ir taip apsaugoti finansiškai pažeidžiamiausius automobilių savininkus. Tiek nuosavybės, tiek registracijos mokesčiai gali būti įgyvendinami kaip *bonus-malus* sistemos dalis, siekiant papildomai paremti investicijas į elektromobilius. Apmokestinimas taip pat galėtų paskatinti perėjimą į viešąjį transportą ir gauti pajamų, iš kurių būtų galima finansuoti įperkamą ir patrauklų viešąjį transportą ir jo infrastruktūrą arba panaudoti pajamas tolesnei paramai žmonėms, kenčiantiems nuo judumo galimybių nepritekliaus.

9. Skatinti perėjimą prie kitų transporto rūšių, kad būtų padidintas transporto sistemos veiksmingumas kaimo ir miesto vietovėse.

Vykdomas geležinkelio linijų elektrifikavimas ir subsidijuojami miesto autobusų bilietai yra pagirtini veiksmai. Tačiau norint pakeisti vis didėjančios priklausomybės nuo asmeninių automobilių ir krovinių vežimo keliais tendenciją, ypač atsižvelgiant į Lietuvos energetinio saugumo tikslus, judumo galimybių nepriteklių, gyventojų senėjimą ir būtinybę keisti transporto priemonių apmokestinimą, reikalingos papildomos politikos priemonės. Papildomi daugiarūšio tarpmiestinio susisiekimo bilietai ir naujos autobusų linijos su dažnesnėmis paslaugomis pagerintų viešojo transporto galimybes kaimo vietovėse. Turėtų būti plečiamas sunkvežimiams skirtų mokamų kelių tinklas, kad būtų skatinama perkelti krovinių gabenimą ant geležinkelių, išnaudojant turimus tinklo pajėgumus ir toliau remiant didėjantį elektrifikuotų bėgių ilgį. Be to, vyriausybė turėtų stiprinti bendradarbiavimą su savivaldybėmis ir viešojo transporto įmonėmis, kad būtų didinamos paskatos pereiti prie kitų transporto rūšių miestuose, įskaitant iniciatyvas, kuriomis siekiama didinti visuomenės informuotumą apie viešojo transporto naudą. Lietuvos miestuose turėtų būti plačiau taikomi spūsčių mokesčiai ir mažos arba nulinės taršos zonos, taip pat turėtų būti išnagrinėta galimybė didinti mokesčius už automobilių stovėjimą su laikinomis išimtimis elektromobiliams. Naujai gautas lėšas galima skirti viešojo transporto bilietams ir infrastruktūrai subsidijuoti. Ši politika turėtų būti įgyvendinama kartu su strategine

I EA. CC BY 4.0.

finansine parama viešajam transportui gerinti, pirmenybę teikiant autobusų maršrutų plėtrai, keleivinio geležinkelio tinklui ir paslaugų gerinimui. Miestuose turėtų būti toliau plečiama pėsčiųjų ir dviratininkų infrastruktūra, o didžiųjų miestų pakraščiuose turėtų būti įrengtos „statyk ir važiuok“ aikštelės.

10. Spartinti elektromobilumą imantis tikslinių veiksmų pagrindiniuose kelių transporto sektoriaus segmentuose.

Elektrifikavimas bus pagrindinė technologija, padėsianti sumažinti išmetamą emisijų kiekį ir priklausomybę nuo naftos importo didžiuliame kelių transporto sektoriuje. Elektromobilumas taip pat dera su atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos gamybos plėtra ir sukuria naujos elektros energijos paklausą. Kadangi privačios įkrovimo galimybės yra ribotos, nes didelė dalis gyventojų gyvena daugiabučiuose namuose, sėkminga viešosios įkrovimo infrastruktūros politika turėtų būti tęsiama. Tačiau pagrindinis elektrifikavimo iššūkis yra didelė elektromobilių įsigijimo kaina. Didelę automobilių pardavimo Lietuvoje dalį sudaro naudotos transporto priemonės, o naudotų automobilių rinkoje elektromobiliai kol kas nėra paplitę. Tačiau galima skatinti kitus segmentus, kurie gali tapti elektromobilumo lyderiais Lietuvoje, pavyzdžiui, viešojo transporto priemonių ir įmonių automobilių. Nustačius privalomus elektrifikavimo tikslus ir toliau skatinant įmonių automobilių parkų elektrifikavimą, šalia taikomų dabartinių subsidijų elektromobilių įsigijimui ir pridėtinės vertės mokesčio atskaitos, būtų galima padėti išjudinti naudotų elektromobilių rinką šalyje ir skatinti transporto sektoriaus priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą prieinamesniu būdu. Viešųjų pirkimų 2026 ir 2030 m. tikslai dėl visai netaršių transporto priemonių yra žingsnis teisinga linkme. Valstybiniai automobilių parkai taip pat galėtų pasinaudoti išperkamąja nuoma ir transporto dalijimosi priemonėmis (angl. *shared mobility*), kad pasiektų savo tikslus. Kalbant apie asmenines transporto priemones, Lietuva turėtų apsvarstyti galimybę vėl pradėti taikyti sėkmingą įkeitimo sistemą, skatinančią senus taršius automobilius pakeisti į elektra varomais ar bendrai naudojamais automobiliais, arba į aktyvaus judumo priemones. Vyriausybė taip pat galėtų įdiegti socialinę elektromobilių išperkamosios nuomos sistemą, skirtą pažeidžiamiausiems namų ūkiams.

I EA. CC BY 4.0.

International Energy Agency (IEA)

Lithuanian translation of *Lithuania 2025 Energy Policy Review (Executive summary)*

This report was initially written in English. While every effort has been made to ensure that this translation is as accurate as possible, there may be some slight differences between this and the original version.

This work reflects the views of the IEA Secretariat but does not necessarily reflect those of the IEA's individual Member countries or of any particular funder or collaborator. The work does not constitute professional advice on any specific issue or situation. The IEA makes no representation or warranty, express or implied, in respect of the work's contents (including its completeness or accuracy) and shall not be responsible for any use of, or reliance on, the work.

Subject to the IEA's Notice for CC-licenced Content, this work is licenced under a Creative Commons Attribution 4.0. International Licence.

Unless otherwise indicated, all material presented in figures and tables is derived from IEA data and analysis.

IEA Publications
International Energy Agency
Website: www.iea.org
Contact information: www.iea.org/contact

Typeset in France by IEA - Original version: July 2025; Translation: July 2025
Cover design: IEA

Lietuva 2025

Energetikos politikos apžvalga

Vyriausybių veiksmai turi lemiamą vaidmenį užtikrinant saugią ir tvarią energetikos pertvarką. Energetikos politika yra labai svarbi ne tik energetikos sektoriui, bet ir siekiant aplinkos, ekonominių ir socialinių tikslų. Vyriausybės turi atsižvelgti į savo šalies specifinius poreikius, prisitaikyti prie regiono sąlygų ir padėti spręsti pasaulines problemas. Atsižvelgdama į tai, Tarptautinė energetikos agentūra (International Energy Agency, IEA) atlieka energetikos politikos peržiūras, kad padėtų vyriausybėms formuoti veiksmingesnę energetikos ir klimato politiką.

Ši *Energetikos politikos apžvalga* parengta bendradarbiaujant Lietuvos Vyriausybei ir IEA. Joje remiamasi išsamiomis IEA žiniomis ir IEA šalių narių ekspertų indėliu siekiant įvertinti aktualiausius Lietuvos energetikos sektoriaus uždavinius ir pateikti rekomendacijas, kaip juos spręsti, remiantis tarptautine geriausia patirtimi. Ataskaitoje taip pat pabrėžiamos sritys, kuriose Lietuvos lyderystė gali būti pavyzdys skatinant saugią ir švarią energetikos pertvarką. Be to, šalys raginamos keistis geriausia patirtimi, taip skatinant mokymąsi, formuojant konsensusą ir stiprinant politinę valią siekti tvarios ir prieinamos energijos ateities.